

Stavningsprinciper?

För en dialekt?!

© Bosse Carlgren

FÖRDJUPNINGSARBETE I GUTAMÅL 7,5 POÄNG
HÖGSKOLAN PÅ GOTLAND HÖSTEN 2009

HANDLEDARE: ANNA STÖVRING-NIELSEN

Stavningsprinciper? För en dialekt?!

INNEHÅLL

Inledning – 3

Bakgrund – 3

Stavningen i ”Fäi-Jakås fyst brevi” – underlag och beslut – 4

Gutamålgilletts stavningsrekommendationer – underlag och beslut – 5

Tillämpningar – 6

Diskussion – 6

Slutord och frågeställning – 8

Litteraturhänvisningar, källor – 8

Förkortningar – 8

Bilaga 1: Gutamålgilletts stavningsrekommendationer, 5 sidor

Bilaga 2: Nystavad text ur ”Leit mair gutamål”, 3 sidor

Inledning

I dag har två, delvis sammankopplade, stavningsprinciper framtagits av medlemmar av Gutamålsgillet. Den senaste har vunnit ”laga kraft” som Gutamålsgillet stavningsrekommendationer (nedan kallade STR) och jag vill i det följande redogöra något för vägen dit, resultatet och slutligen diskutera stavningsprincipernas eventuella värde och berättigande.

Bakgrund

Efter flytten 1980 till Lau socken på Gotland grundlades hos mig ett starkt intresse för det gamla gotländska språket, som allmänt talades där. Jag skaffade böcker och ordböcker och kom snart att fundera över stavningen, eller rättare avsaknaden av enhetlig stavning.

Efter att ha blivit invald i Gutamålsgillet 1989 försökte jag intressera gillet medlemmar för att åstadkomma en enhetlig stavning. Jag mötte ett närmast kompakt motstånd. Vid årsmötet 1992 reste sig författaren Margit Olofsson (Anna Kajsa Hallgard) tillika en av gillet stiftare, och kungjorde att hon skulle sluta skriva om en stavningsreform infördes så att hon inte fick stava som hon själv ville. Sådana ord kunde få till och med den vildaste stavningsivrare att dämpa sig, men inte helt.

Genom åren skulle frågan diskuteras åtskilliga gånger inom gillet. Argumenten mot ett stavningsreglemente var många men under 1990-talet började fler och fler efterlysa någon form av rättsnöre. Den tendensen har blivit allt mer märkbar även utanför gillet i takt med att fler och fler fått behov av att skriva, bland annat till radioprogrammet Gutamål. Under 2000-talet har även Gutamålsgillet skrivartävling stimulerat till författande av ny litteratur på gutamål.

Tidigare förslag till stavningsprinciper har gjorts, dels på 1970-talet av Gertmar Arvidsson i Sproge, dels något decennium senare av Berra Alvengren i Havdhem. Båda förslagen innehöll särskilda skrivtecken och har kanske därför inte fått någon praktisk betydelse. Några andra försök att skapa stavningsregler känner jag inte till om man undantar varje författares personliga lösning av problemet.

Den störste kännaren av det gutniska språket, Herbert Gustavson, har deltagit i debatten bl. a. som huvudredaktör för Gutamålsgillet bok ”Fran gard u gaimald” 1950, där han i förordet redogör för hur redaktionen resonerat då den delvis likriktat stavningen av det ”i stavningssätt och ordformer heterogena materialet”, samt genom att kommentera Arvidssons alfabet och andra stavningssätt i Gotlands Tidningar 77-10-22. Gustavson gjorde mig veterligt aldrig något särskilt förslag till stavning av gutamålet, men har som bekant genomfört många stora arbetsuppgifter som givits högre prioritet¹. Som gillessekreterare har jag inte fått ära några papper som tyder på att någon annan i Gutamålsgillet lämnat några ytterligare förslag till ortografi.

Då jag har rådfrågat dialektologer och andra språklärdade vid dåvarande Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala (nuvarande Institutet för språk och folkminnen) och Stockholms universitet har jag blivit avrådd att ge mig in på att skapa stavningsregler för en ”dialekt”.

Etnologiprofessor Owe Ronström, kom under sin föreläsning för oss den 5/10 2009 in på det färfångliga i att ägna tid och möda åt gutamålets stavning eller språklära. Både i nämnda föreläsning och i vår kursbok ”Språksociologi” kunde jag finna att standardiserat tal- och skriftspråk med bestämda normer huvudsakligen kopplas samman med ambitionen att höja en dialekts status.

Jag tolkar ovanstående som att varken tidigare generationer eller nuvarande vetenskaper har funnit det nödvändigt att ge gutamålet stavningsregler.

ORSAKER TILL ATT STAVNINGSSREKOMMENDATIONERNA ÄNDÅ TILLKOMMIT

För egen del hade jag flera olika skäl till att önska en enhetlig stavning för gutamålet:

De första åren hade jag nybörjarens behov av att göra egna noteringar av ord jag hörde i socknen och söka ord i ordböckerna, varvid ständiga konflikter uppstod då samma ord ofta stavades på många olika sätt.

Nästa steg togs då jag i Gotlands Tidningar skrev en del kåserier och reportage som innehöll gutamål. I avsaknad av stavningsregler måste jag själv ständigt uppfinna hjulet.

Senare kom oron för efterkommandes möjligheter att bevara språket. Med de två-tre äldsta generationerna

¹ Doktorsavhandlingen ”Gutamålet – en historisk-deskriptiv översikt” 1940, 1948, redigeringen av de två stora ordböckerna ”Gotländsk Ordbok”, 1918-1945 och ”Ordbok över Laumålet på Gotland” 1972-1986, vår kursbok ”Gutamål – inledning till studium”, 1977 med flera andra.

hotade det genuina gutamålet att gå i graven och efterlämna en mängd skrivna dokument med ett sammelsurium av ord, vilkas högst varierande stavning hade uppfunnits av hundratals olika författare.

Efter Sveriges inträde i EU började man tala om möjligheten att få del av ekonomiskt stöd till mindre språk, andra än de som av nationalstaterna klassats som minoritetsspråk. Ekonomiskt stöd och samarbetsprojekt med andra mindre språk lockade. Gillet tog kontakter och började undersöka förutsättningar. Även här visade det sig värdefullt att ha skriv- eller åtminstone stavningsregler. Projektet lades i malpåse, men hos mig kvarstod uppfattningen att gutamålet, som jag ser som en ättling i rakt nedstigande led till forngutniskan, borde visas tillbörlig respekt och föräras en överenskommen stavning.

Drömmarna om en enhetlig stavning av gutamålet hade kanske aldrig blivit förverkligade om det inte varit för utgivningen av boken ”Fäi-Jakås fyst brevi” (nedan kallad FJFB). Redan från början måste vi i redaktionen ta ställning till stavningsproblematiken.

Jakob Karlsson (nedan kallad JK), bonden vid Fie i Lau (”Fäi-Jakå”), fick i slutet av 1800-talet uppdraget att för forskningsändamål skriva brev till läroverkslektorn Mathias Klintberg (nedan kallad MK), prästson från grannsocknen När. Under de första två åren 1889–1890, då de utgivna breven skrevs, experimenterades hela tiden med stavningen. I materialet fanns därför många exempel på ord som stavades på en mängd olika sätt. JK var även sparsam med skiljetecken och delade inte upp texten i stycken. Om allmänheten skulle vilja läsa boken, och det var avsikten, måste texten redigeras.

Slutligen och avgörande – eftersom boken skulle ha en ordlista med förklaringar av de svåraste orden blev det absolut nödvändigt att också ha en enhetlig stavning. Riktlinjerna för oss i redaktionen redogörs närmare för här nedan.

Efter bokens utgivning år 2000 hoppades vi i redaktionen att skrivande människor skulle utnyttja stavningsprinciperna, som noggrant hade redovisats i ett eget kapitel. Så blev det inte. Den ambitiösa presentationen sköt troligtvis över målet och principerna sammanföll dessutom dåligt med hur de flesta gotlänningar ville stava sitt språk. En revidering skulle bli nödvändig om befolkningen skulle ta detta till sig.

Men ännu ett projekt skulle se dagens ljus, ett arbete som också det behövde tillgång till en enhetlig stavning – Gutnisk ordlista på nätet (nedan kallad GOL). Fäi-Jakåbokens stavning hade strävat efter att så långt det varit möjligt efterlikna den som JK och MK använt för laumålet. Nu fanns en anledning och en möjlighet att omskapa ”FJFB-stavningen”.

En av gillet tillsatt stavningsgrupp arbetade under åren 2004-2006 fram ett förslag till mer allmängiltiga stavningsprinciper. Dessa presenterades vid ett arbetsmöte i Gothem våren 2006 då drygt 50 intresserade från hela ön uppdelade i åtta grupper synade och kommenterade förslaget. Efter revision godkändes STR av årsmötet sommaren 2006. De första att använda principerna var Ordlistegruppen som redan under våren kunde börja bygga upp GOL.

Stavningen i ”Fäi-Jakås fyst brevi” – underlag och beslut

Utgångspunkten var stavningen i de handskrivna breven från JK. Den skulle så långt möjligt bibehållas men då manuskriptet hade många inkonsekvenser måste beslut fattas om vilken variant som skulle behållas. Arbetet utfördes av Sven Håkansson, huvudansvarig för avskrifterna från breven, Las Jakobsson och mig. I redaktionsgruppen ingick även dåvarande landsarkivarien på Gotland Tryggve Siltberg och bokförläggare Thorbjörn Ödin.

Stavningen i breven hade redan tidigare kommit i tryck – i oförändrad form i ”Ordbok över Laumålet på Gotland” (nedan kallad OBL) och något redigerad i ”Fran gard u gaimald” (nedan kallad FGUG) och hade blivit läst av relativt många gotlänningar. En allmän kommentar från läsare av de många orörda citaten i OBL var att där fanns på tok för många prickar. Härmed avsågs prickarna över bokstaven *ä*, som används nästan överallt för att bäst återge uttalet. I boken FGUG hade dock några av dessa ändrats till *e*. Även redaktionen ansåg att de många *ä*:na komplicerade ordbilden och vinnlade sig om att finna en princip som kunde minska användningen av denna bokstav. Som en följd av detta infördes bland annat en regel som begränsade användningen av *ä* i ändelser till verb, övriga ordklasser fick *e* i ändelserna.

Vid läsning av svenska kan de flesta av oss identifiera och läsa hela ord och ordgrupper. När vi försöker läsa gutamålstexter försämras denna förmåga genom den ovana ordbilden. För att något minska denna negativa effekt bestämde sig redaktionsgruppen för att där så var lämpligt och inte ledde till fel i läsningen

behålla eller närma oss svensk stavning. Exempel på sådant är *eld, helg, regn, fem, ellar* och *ettar* i stället för manuskriptets *äld, hälg, rängn, ällar* och *ättar*. För å-ljudet behölls däremot bokstaven *å*, så som JK skrivit det, vilket gav oss en regel som är helt konsekvent och därmed kändes överlägsen den svenska stavningen där man omväxlande har *å* och *o*. Exempel: *sårk, gålv* och *årkä* i stället för *sork, golv* och *orkä*. Bokstaven *o* reserverades för att återge det långa å-ljudets diftong i ord som *stol, tomar* och *bo*.

Alla avväganden som gjordes får inte rum i denna uppsats, men de slutliga stavningsprinciperna har redovisats i slutet av FJFB. Avsnittet om stavningen granskades av docent Gerd Eklund vid dåvarande Dialekt och folkminnesarkivet i Uppsala.

Bokens målgrupp var, som sagt, allmänheten, men innehållet hade också stort värde för vetenskapen. En forskare behöver få se den oförändrade texten och därför bestämdes att de oredigerade avskriften, som alla fanns digitalt i Word-format, skulle ställas till forskares förfogande.

Gutamålgilletts stavningsrekommendationer – underlag och beslut.

Gutamålgilletts stavningsgrupp fick 2004 uppdraget att göra förslag till allmängiltiga stavningsrekommendationer för gutamålet. I gruppen ingick Gunilla Brogren, sammankallande, Britta Ahrling Pehrsson, Kerstin Jonmyren, Nils Olofsson, Gunhild Ringgren och jag. Stavningsgruppen kom tidigt fram till att låta sitt arbete bygga på de stavningsprinciper som arbetats fram till boken FJFB.

Jakob Karlssons stavning skapades för över 100 år sedan och blev skraddarsydd för språket i Lau och närliggande socknar där man ännu i dag kan höra tydlig skillnad mellan olika språkljud som sammanfallit på andra delar av ön. I denna uppsats finns inte plats att redovisa alla beslut som fattades, men jag vill gärna beskriva ett av de svåraste fallen vi hade att lösa. Det var, kanske inte helt oväntat *e-* och *ä-ljudens* stavning – en uppenbar gråzon. I svenskan har stavningen skiftat genom århundradena och folket har fått uppleva både ”*Then Swänske Argus*”, *hjerta, rägn* och *elgar*. Även i gutamålet finns gott om exempel på hur ord genom tiderna blivit stavade med *än* den ena *än* den andra av dessa bokstäver. Inkonsekvenser kan också upphittas i andra språk med tillgång till både *e, ä* eller *æ*. Det är väl därför inget egendomligt i att diskussionerna kring just dessa frågor upptog en stor del av gruppens arbetstid.

DEN LÖMSKA ÄI-DIFTONGEN

Den största stötestenen då det gällde att göra stavningsprinciperna så allmängiltiga som möjligt var diftongen som uppstått ur äldre långt *i* och den svagare diftong som uppkommit ur äldre långt *e*. Hos JK och i FJFB åtskilda genom stavningen *äi* respektive *e/ei*. Dessa språkljud kan den stora gruppen av gutamålstalande inte längre skilja åt. Av oss i stavningsgruppen hade Nils Olofsson (1911-2009) från Näs inga svårigheter, inte heller jag, som bott nära tio år i Lau, men för de övriga var skillnaden mest av teoretisk art.

Den gotländske författaren som förefaller att ha haft starkast inflytande på gotlänningarnas sätt att stava gutamålet är Gustaf Larsson. Hans gutniska dikter har lästs av många. GL använder diftongen *ei* i stället för *äi* – inte genomgående dock, för i dikterna ”Ofrid” och ”Hallvi vävar” stavas diftongen med *äi*. Anna Kajsa Hallgard har genomgående *ei*, David Ahlqvist har med få undantag *ei*, Allan Nilsson har i sin bok ”Ård” övervägande *äi*, men också flera texter med *ei*-diftong. Den ovan nämnde poeten Gertmar Arvidsson, som föreslog nya skrivtecken för gutamålet, hade ett personligt sätt att stava även med hjälp av våra existerande bokstäver, i ”Dikter på gutamål” stavas diftongen med *ei*. ”Ginum Leilgardsluku” av Roland Olsson och Risto Leino använder *ei*-stavning.

I kursboken ”När Väit Håpu räidar” av Ulf Palmfelt/Arendt Engström är vädermärken och förutsägelser hämtade från många källor men trots detta² förefaller *äi*-stavning vara konsekvent genomförd. I kursboken ”Gutamålet – inledning till studium av Herbert Gustavson använder han *äi*-stavning i sin egen text. I de återgivna texterna finns olika bud, men *äi* dominerar.

I den rika brevsörden³ till Radioprogrammet Gutamål, som startade i april 1989, har genom åren givits en god, för att inte säga oöverträffad bild av hur den gutamålskunniga befolkningen skriver. Det har aldrig gjorts några noggranna mätningar i radiobrevsmaterialet av vare sig grammatiska förändringar eller olika

2 Jag har inte funnit någon kommentar i boken, men håller inte för otroligt att författaren givit texterna en enhetlig gutamålsstavning. De flesta citaten kommer från JK, som konsekvent använder *äi* men i fråga om Edvin ”Solstäden” Lindqvist vill jag sätta ett frågetecken. På de av dennes texter som jag har tillgång till stavar han med *ei*.

3 Dessa många tusen brev har sparats både i original och som brevkopior och finns nu i Landsarkivet i Visby. En forskare kommer här att kunna finna ett bra faktaunderlag vid studier av språkets utveckling under de senaste decennierna. Även inspelningar av större delen av de närmare 850 radioprogram som hittills har sänts finns också i Landsarkivet.

språkljuds stavning, men jag hade ändå skaffat mig en uppfattning om hur gotlänningarna, helt fria från regelverk, stavar sitt språk. Den vetenskapen togs med till arbetet i stavningsgruppen och beträffande *äi*-diftongen kunde jag tveklöst meddela att de flesta gotlänningar skriver diftongen med *ei*.

När Las Jakobsson och jag under åren via radio och i andra sammanhang försökt förklara vikten av att skilja på *äi* och *e/ei* har det inte lyckats särskilt bra. Den som inte hör skillnaden i sitt eget uttal måste försöka minnas tumregeln att ord som har långt *i* i svenskan får *äi*-diftong på gutamål. Till regeln hör också att man bör känna till att ord som knä hette *kni* i forngutniskan, trä *tri*, se *si* m. fl. och följaktligen också fått den öppnare *äi*-diftongen. Den som skulle stava gutamålet på detta sätt måste alltså ha ganska djupgående kunskaper i lingvistik för att kunna hålla sig till regeln.

Baserat på ovanstående underlag blev stavningsgruppens viktigaste förändring att tillåta *ei* i båda diftongernas stavning. STR säger dock att den som ännu i sitt språk har en skillnad mellan de två diftongerna och vill återge den kan använda *äi* där så är lämpligt. I ord med äldre långt *e* rekommenderas stavning med endast *e*, t. ex. *sed*, *esar* och *netres* men vid särskilt eftertryck föreslås *ei*, t. ex. ”*de gär de dei*”.

En annan tydlig skillnad jämfört med FJFB-stavningen blev att *kk* upphöjdes till regel (I breven som publicerades i boken behölls visserligen JK:s stavning med *kk*, men i stavningsreglerna stod *kk* som andrahandsmöjlighet vid sidan av *ck*.) En lång rad andra mindre förändringar gjordes också.

Tillämpningar

Jag vill nu redovisa på vilka sätt den nya stavningsprincipen redan använts och sedan inbjuda till diskussion om värdet av detta samt ställa frågan om en eventuell fortsättning.

Årsmötet, som godkände rekommendationerna, gjorde så under förutsättning att dessa inte skulle vara tvingande. Gutamålsgillet har givetvis ingen makt över hur gutamålsskribenter stavar och syftet med rekommendationerna har hela tiden varit att de ska finnas som stöd för den som vill skriva, men tvekar på grund av osäkerhet om stavningen. Dock framhölls värdet av att på längre sikt stärka gutamålets chanser till överlevnad genom en mer homogen stavning. Därför fanns också enighet om att texter som publiceras av Gutamålsgillet, på webben och i tryck, borde stavas i enlighet med gillet egna rekommendationer.

Gillet har sedan 2001 en skrivartävling, ”Fäi-Jakåpräise” som varje år får in 10 – 20 nyskrivna bidrag. De bästa av dessa publiceras i häftet ”Leit mair gutamål” som sprids till gillet medlemmar och i viss mån till allmänheten. Styrelsen har beslutat att här omsätta tanken om nystavning i praktiken. En förutsättning är därför att författarna till de publicerade texterna går med på att låta stava om dem. Sedan regeln infördes inför 2007 års utgivning har tre häften utkommit. I dem har 27 nyskrivna noveller och dikter av 20 författare publicerats. Stavningsgruppen har fungerat som redaktionsgrupp och har utfört nystavningen. Dessutom har redaktörerna lämnat förslag till textändringar där misstänkta språkfel hittades, men låtit författarna avgöra om ändring skulle ske. Vissa av förslagen har uppmärksammat rena slarvfel eller förbiseenden men andra har förkastats av författarna därför att språket i deras del av Gotland har förändrats/förenklats. I det senare fallet har redaktionen bedömt det som viktigt att texterna visar sådana förskjutningar. Målet har aldrig varit att rätta och likrikta alla bidrag i andra avseenden än vad som gäller stavningen.

En författare har nekat att låta texten stavas om och tilläts därför i konsekvensens namn inte att vara med, vilket redaktionen beklagar. Glädjande är att alla de övriga författarna varit positiva till stavningshjälpen och sympatiserat med idén bakom den enhetliga stavningen.

Inte bara i ovanstående häfte har texter nystavats: Gutamålsgildes Allnaku 2009 och 2010, flera affischer, tallriksunderlägg, t-tröjor, tygkassar m.m. som tagits fram av Gutamålsgillet, Henry Lindkvists bok ”Förr u nå – pekoralar & limerickar”, boken ”Haimgårde tankar – klokskap u kluruhaitar fran Sprauge av Bo Persson”, manuskriptet till pjäsen ”Ei häude pa Fäi-Jakå”⁴ av Eva Sjöstrand och därtill i diverse texter på hemsidor, i trycksaker och annonser. Dessutom, som sagt, alla gutamålsord i ordlistan/webbdata-basen GOL.

Diskussion

Trots att större delen av allmänheten och språkvetarna föreföll kallsinniga, ibland kraftfullt emot tanken på att gutamålet skulle ha enhetlig stavning, kom Gutamålsgillet stavningsrekommendationer till stånd. Orsa-

⁴ Måhända märker den uppmärksamme läsaren här en inkonsekvens. Den besvärliga *äi*-diftongen har fått två stavsätt i samma mening. Orsaken är att författaren och ensemblen känner att Jakob Karlssons smeknamn blivit starkt etablerat med *äi*-stavning och är att betrakta som ett varumärke. Sådant råar inte dagsläget inte undertecknad på.

ken var praktiska behov, ordlistan i FJFB och den databas på Internet, GOL, som byggs upp för att bli en nyckel in i gutamålets två stora ordböcker. Arbetet engagerar idag närmare 30 personer av vilka de flesta, men inte alla är gillesmedlemmar. Ordlistan är redan under uppbyggnad möjlig att söka i via adressen: www.gutamal.org/servlet/ordlistan

Stavningsrekommendationerna har över lag fått ett gott mottagande. De som är positiva har uttryckt glädje och lättnad över att det "äntligen finns något att hålla sig till" då man vill skriva. Flera har berättat att de avstått från att skriva därför att de aldrig lärt sig att stava och heller inte kunnat besluta sig för en egen stavningsprincip.

Den viktigaste, av mig kända, missnöjesyttringen gäller troligtvis ett missförstånd. Några ser STR som ett försök att likrikta språket på ön och är rädda att det finns en bakomliggande tanke att utplåna skillnader mellan de olika gutamålsdialekterna. För att så skulle kunna ske måste det till att vi skapar ett gutniskt standardspråk, ett "riksgutamål", upprättar skrivregler och enas om vilka ordformer, ändelser och böjningar som ska väljas bland alla som i dag används över språkområdet. Inom Gutamålsgillet finns ingen samstämmighet bakom en sådan åtgärd, tvärtom är styrelse och merparten av medlemmarna måna om att värna mångfalden. De gillesmedlemmar som tycker att ett standardspråk är angeläget har uppmanats att starta en arbetsgrupp och göra en förstudie inför framtiden.

Under gutamålskursens föreläsningar har jag flera gånger fått stavningens betydelse bekräftad.

Då Evert Melefors föreläste om ortnamnsforskning framstod med all önskvärd tydlighet att stavningen många gånger lett forskarna på villospår. Ett exempel var *Ire* på nordöstra ön där stavningen *Ihre* länge lurade forskarna, tills man via en anteckning av Per Arvid Säve om "airingar" kunde härleda namnet till det riktiga *Aire*. Han bekräftade på min fråga att osäkerheten är stor kring ordformerna på gamla kartor och dokument där skrivare av olika nationaliteter försökt, ibland kanske inte, att återge vad de infödda sagt.

I samband med Kristina Hagrens lingvistikföreläsningar fick jag flera gånger höra från mina medstudenter att de hade problem med att tolka texter där KH hade den grova beteckning som hon och andra dialektologer använder i sina arbeten. Där skrivs exempelvis o-ljud alltid med *o* enligt svensk stavning medan läsare av gutamål är vana vid att se ljudet stavat med *u*. Ex: *fö de at men skod kom åt o kast äj fåodre (Östergarn)*. (Som jämförelse visas här samma mening stavad enligt STR: *fö de att män skudd kumm åt u kast ei fodre*.) Av sådana spontana reaktioner tyckte jag mig få bekräftelse på min oro för att en mängd olika stavningsprinciper skapar förvirring och osäkerhet.

Owe Ronströms föreläsning om dialekt och identitet gav tydliga besked om att man inom hans vetenskap, etnologi, intresserar sig mer för det talade språket "la parole" än de andra, språkvetenskapliga aspekterna på språket, som OR (med stöd av F. Saussure) kallade abstraktioner. OR ansåg att mycket av språkdiskussionerna handlar om hårklyverier där man strider om rätt eller fel böjningsformer och dylikt, vilket oftast leder till återvändsgränder. Stavningsregler och grammatik har man bara användning av då man vill kunna lära ut ett språk, men annars är sådant mindre viktigt. Att underlätta studier av gutamålet är mycket riktigt ett angeläget användningsområde för STR men borde, enligt min mening, inte vara av ondo.

OR varnade också för att ett språk som får strängare formella regler tenderar att förlora sin kreativitet. En följd blir s.k. domänförluster som innebär att fler och fler ord inlånas i takt med att nya ord inte längre skapas. Mitt intryck hittills har varit att nygutniska ord fortsätter att uppstå i minst samma omfattning som tidigare trots STR. En anledning kan vara att STR inte är obligatoriska och att de inte kopplats till någon form av styrning av grammatik och syntax, men jag ser ändå inte att stavningsregler skulle förhindra innovation. Svenska språket har lånat in oerhört mycket ord från huvudsakligen tyska, franska och engelska men importerna började långt före 1801 då Carl Gustaf Leopold färdigställt underlaget till Svenska Akademiens första "Afhandling om svenska stafsättet". Den som följer redovisningen i "Språktidningen" av nya svenska ord kan se att det lika ofta som rena inlån som *bossnapping* (gisslantagande av chefer) kan dyka upp helsvenska ord som *slidkrans* (att ersätta det otidsenliga begreppet mödomshinna) och hybrider som *hemester* (då man stannar i hemlandet och har en skön semester). Sådant sker alltså kontinuerligt i ett språk som haft stavningsregler i över 200 år. Jag är inte oroad.

Då Dan Carlsson föreläste om landskap och ortnamn ur en arkeologs synvinkel fick vi som arbetsmaterial ta del av uppgifter från skattläggningskartan (1694-1704) med ort- och terrängnamn från Alskog och Gotthem. DC visade på hur arkeologer kan finna svar på många frågor genom att kunna rätt analysera dessa namn. En komplikation var just stavningen. Dan kommenterade detta mer än en gång. "De stavar namnen på en förfärlig massa olika sätt, böndernas, lantmätarnas och så vidare." En annan gång noterade jag "Det här är inte lätt... stavningen är olika hela tiden." Återigen fick enhetlig stavning en guldstjärna i min bok med tanke på framtida forskning om gutamålet i vår tid.

Slutord och frågeställning

Finns då ytterligare behov av stavningsrekommendationer för gutamålet?

STR har aldrig påstått vara fullkomliga utan har från början öppnats för förbättringar och anpassningar till ett föränderligt språk. Vi som arbetar med rekommendationerna är positiva till förslag och diskussioner som kan leda till så hållbara och användbara principer som möjligt.

Med den ökande mängden av texter med nystavning kommer skribenter i framtiden att ha en exempelsamling som komplement till STR. Det är förhoppningsvis lättare att ta efter systemet när man ser det tillämpat i praktiken än att lära sig det via en manual. Det är min tro att fler och fler kommer att kunna tillägna sig en gemensam stavning i takt med att många enhetliga förebilder blir tillgängliga.

Om det är ett riktigt antagande anser jag att det borde leda till något gott för gutamålets framtida chanser att överleva, men om idéns vedersakare har rätt kan det kanske tvärtom skada språket.

Det är därför av största intresse för mig att diskussionen fortsätter, i första hand mellan oss som gått högskolekursen och våra föreläsare, men självfallet även andra intresserade. Välkommen att kontakta mig via *sladdpåt*: bosse@carlgrens.info, brev: Plommongränd 11, 621 49 Visby eller telefon: 0498-21 11 82

Visby den 2/12 2009

Bosse Carlgren

Litteraturhänvisningar / källor

Dikter på gutamål

Gertmar Arvidsson, posthumt Gotl. Alleh. Tryckeri 1990

Ei häude pa "Fäi-Jakå"

Pjä's av Eva Sjöstrand uppförd vid Fie i Lau 2009

Manus publiceras i uppföljaren till "Fäi Jakås fyst brevi" som beräknas bli utgiven av Gutamålsgillet 2010

Fran gard u gaimald

Gutamålsgillet, Wessman & Petterssons Bokhandel 1950

Fäi-Jakås fyst brevi

Gutamålsgillet, Ödins förlag 2000.

Förr u nå – pekoralar u limerickar

Henry Lindkvist, ABF 2007.

Ginum leilgardsluku

Allfåns u Astäuen (Risto Leino och Roland Olsson)

Hanse Produktion 1980

Gotländsk Ordbok på grundval av C. och P. A. Säves samlingar A-N

G. Danell/A Schagerström/Herb. Gustavson, 1918-1940.

Gotländsk Ordbok på grundval av C. och P. A. Säves samlingar O-Ö rättelser, tillägg och efterskrift

Herbert Gustavson, Landsmålsarkivet i U:a 1941-1945.

Gulläpplar och andra berättelser på gutamål

Anna Kajsa Hallgard, Gotl. Hembygdsförb:s förlag 1995

Gotlänningar

David Ahlqvist, Wessman & Petterssons Bokhandel 1945

Gutamålet – en historisk-deskriptiv översikt

Herbert Gustavson, del I och del II

Svenskal landsmål och Svenskt folkliv 1940 resp. 1948, .

Gutamålet – inledning till studium

Herbert Gustavson, Barry Press förlag 1977.

Gustaf Larsson Dikter - urval

Gustaf Larsson, Press' förlag 1980

Gutamålsgilletts skriftserie "Leit mair gutamål"

Fran Skrivarevlinggi 2006. 2007 och 2008

Diverse författare, Gutamålsgillet 2007, 2008 och 2009

Gutniska dikter

Gustaf Larsson, Gotlands Allehandas tryckeri 1961

Haimgårde tankar – klokskap u kluruhaitar fran Sprauge

Bo Persson, posthumt utgiven av Sproge hembygdsförening 2009.

När Väit Håpu räidar

Ulf Palmfelt/Arendt Engström,

Gotlands Hembygdsförbunds förlag 1999.

Ordbok över Laumålet på Gotland

Mathias Klintberg/Herbert Gustavson,

Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala 1972 – 1986.

Språksociologi

Jan Einarsson, Studentlitteratur 1972 – 1986.

Språktidningen 2009/ nr. 3 och 4

Chefred. Patrik Hedenius

Ård

Allan Nilsson, Gotlandsboken 2008

Förkortningar

FJFB	Fäi-Jakås fyst brevi, se Litteraturhänvisningarna
GL	Gustaf Larsson (1893-1985)
GOL	Gutnisk Ordlista på nätet, Internetbaserad databas
JK	Jakob Karlsson - "Fäi-Jakå" (1857-1933)
MK	Mathias Klintberg (1847-1932)
OBL	Ordbok över Laumålet på Gotland
STR	Gutamålsgilletts stavningsrekommendationer, 2006

STAVNING AV GUTNISKA SPRÅKET

REKOMMENDATIONER

SAMMANSTÄLLDA AV GUTAMÅLSGILLET'S STAVNINGSGRUPP
PÅ GRUNDVAL AV TIDIGARE STAVNINGSPRAXIS,
STAVNINGSPRINCIPERNA FÖR BOKEN "FÄI-JAKÅS FYST BREVI" SAMT
SYNPUNKTER FRÅN GILLET'S LADISATINGG I GOTHEN I MARS 2006
ANTAGNA AV GILLET'S ÅRSMÖTE 27 augusti 2006
Senare gjorda justeringar står som "Tillägg."

Rekommendationerna bygger huvudsakligen på rubricerade källor, men även andra underlag har använts, bland annat en analys av stavningen i brev till radioprogrammet Gutamål samt synpunkter i ämnet som under åren meddelats gillet. Föreliggande förslag har framtagits av Gutamålsgillets arbetsgrupp för stavning på uppdrag av årsmötet 2005 i avsikt att rekommendationerna ska kunna godkännas av årsmötet 2006. Stavningsrekommendationerna skall i framtiden kunna bli till hjälp för såväl gillet's som allmänhetens framställning av skrivet material. Gotländsk Ordbok på Internet, som nu skapas av frivilliga krafter, kommer att följa dessa riktlinjer.

I stavningsprinciperna för Fäi-Jakåboken togs alla språkljud med i uppställningen, även de självklara. För att inte nedanstående rekommendationer ska bli onödigt utförliga tas endast upp sådant som

- 1) avviker från stavningsreglerna för svenska språket,
- 2) språkljud som inte förekommer i svenskan samt
- 3) stavning av språkljud som brukar vålla tveksamhet hos skribenterna.

Vokaler och diftonger i stamstavelser

ai

Forngutnisk diftong

Ex: **stain** (sten), **bain** (ben).

Undantag görs för namn med avvikande stavning. Ex. Maj, Raymond

au

Forngutnisk diftong

Ex: **auge** (öga), **austar** (öster), **laug** (löv).

Kort e. Se ä.

e

Långt e-ljud, nu oftast diftongerat till ei

Ex: **brede** (bräde), **esar** (tömmar), **sed** (säd), **de** (det), **dei** (det, betonat).

Uttalet är så gott som alltid diftongerat till **ei**, vilket kan skrivas ut om man vill.

ei

Diftong som uppkommit ur äldre långt i

Ex: **peike** (flicka), **leitn** (liten).

Den som alltjämt uttalar denna diftong med öppnare ä-ljud och vill markera skillnaden mot långt e, får gärna skriva **äi**. Ex: **päike**, **läitn**

jau

Ur äldre triftong iau.

Efter nutida praxis ersätts vokalen i med ett j.

Ex: **djaur**, **mjaule**.

I Fårösmål blir triftongen ibland till en skärpt diftong som skrivs **javv**.

Ex: **javva** (ljuga), **tjavva** (tjuga)

o

Diftongen åo (ur forngutniskt långt o) skrivs o.

Ex: **bo**, **sol**, **stol**.

u

Kort o-ljud stavas traditionellt på europeiskt vis med u.

Ex: **summar**, **kumme**

Tillägg: Då man vill markera adverbet ”också” och skilja det från konjunktionen ”och” rekommenderas att skriva med accenttecken **ú**

u

Långt u, ur äldre kort u

Uttalas som svenskt u, oftast med förslag av i.

Ex: **buge** (båge), **dur** (dörr), **sun** (son)

å

Kort å-ljud

Ex: **sårk** (pojke), **årm** (orm), **kårtar** (kort, m.)

Undantag kan göras för namn. Ex: Gotland, Stockholm, Oskar.

å

Långt å-ljud

Ex: **jård** (jord), **ård** (ord), **nårdar** (norr)

åi

Forngutnisk diftong oy

Ex: **gåime** (gömma), **håi** (hö), **åidn** (dålig, skral)

ä

Kort ä/e-ljud

Ex: **bläcke** (tofsvipa), **kväld** (kväll).

För att undvika stavning som ger en ovan ordbild (äld, hälg, igän, etc.) kan ord som är likalydande skrivas som på svenska.

Ex: **eld**, **helg**, **igen**. Gäller även ord som **ellar** (eller) och **ettar** (efter).

Namn och lånord som Elisabet, decembar och konsert skrivs med e, om man inte särskilt vill markera gutniskt uttal i repliker och dylikt.

Tillägg: Pronomenet *han* markeras med stavningen **än** till skillnad från obest. artikeln och räkneordet **en**

ä

Långt ä/e-ljud

Ex: **kräk** (boskapsdjur), **jär** (är), **dräge** (dra)

Stavningen är fast, även om uttalet på södra ön närmast är ett e-ljud.

äu

Diftong äu (ur äldrelångt u).

Ex: **skäum** (skum), **stäur** (stor), **däu** (du)

ö

Kort ö-ljud

Ex: **vör** (vi), **körke** (kyrka).

ö

Långt ö-ljud blir diftongerat

Ex: **bröie** (brya, vattenhål), **böi** (by), **möir** (myr), **höire** (hyra).

Inlånade ord får gärna skrivas med enbart ö.

Ex: **brö** (bröd), **kök** (kök), **tös** (flicka), **plöge** (plöja)

Vokaler i ändelser

-a-

Ex: **kattar** (kattor), **katta** (kattan, Fårö), **äldar**, **gamblare** (äldre)

-e-

-e- i alla ordklasser, men den som vill kan använda -ä- i verbändelser, Fårö har dock -a- i dessa.

Ex: **brede** (bräde), **breide** (vrida), **leite** (litet), **sole** (solen f., Fårö)

-i-

Ex: **solli** (solen f.), **taki** (takets n., Gothem mfl.)

-u-

Ex: **kattu** (kattan), **svämugur** (sömnig, m., Fårö)

-å-

Ex: **kattå** (katta, Fårö, Lau mfl.), **vör kunå** (vi kan, Fårö)

Konsonanter

f

f används för f-ljudet.

Undantag: havsfräui (havsfrun), gråvt (grovt, av gråvar) och liknande

j	<i>j används före mjuk vokal på samma sätt som i svenskan,</i> även om uttalet i de flesta fall är halvkonsonantiskt. Observera att gutarna uttalar alla konsonanter i ord som stjärne (stjärna). <i>Ex: ljaus</i> (ljus), <i>djaur</i> (djur), (h)järte , (hjärta), (h)jaul (hjul)
k	<i>k används för k-ljudet</i> även i ord som flykt (av flauge) och jakt (av jage) Undantag: byggt (av bygge), haugt (av högt, av haug) och dylikt.
kk	<i>för långt k används i första hand kk</i> men den som vill kan stava med ck som i svenska. <i>Ex: stukk</i> (stock), nukk (nog), bukke (bocka)
x	<i>ks-ljud skrivs x liksom i forngutniskan.</i> <i>Ex: uxe</i> (oxe), sex , hoxl (oxel) Undantag för hugse (minnas, av hug), ti skogs (till skogs) liksom namn som Gogs och likn
ngg, ng	ng-ljudet skrivs ngg <i>för att markera bevarat ålderdomligt uttal med ng + hårt g.</i> <i>Ex: drängg</i> (dräng), finger , langgar (lång, m.), singge (sjunga). På vissa delar av Gotland bortfaller hårt g i maskulinum bestämd form. I sådana fall skrivs endast ng . <i>Ex: drängen, strämningen.</i>
ngn	<i>ngn-ljudet skrivs ljudenligt ngn</i> <i>Ex: dungne</i> (domna, äv. dumne), sungne (somna) Där äldre g före n har övergått till ng-ljud stavar svenskan gn, t ex. ugn och lugn . Vi rekommenderar att följa svensk stavning i sådana fall för att undvika ovana ordbilder som ungn, lugn och rengn
nk	<i>ngk-ljudet skrivs som i svenskan med nk</i> <i>Ex: länken</i> (ljum), åinkli (ömkelig), hankle (vante, handske)
sj	<i>sje-ljud</i> Uttalas som ett sje-ljud påminnande om uttalet i finlandssvenska mål. <i>Ex: sjoen, sjöen</i> (havet), självar, sjalvar (själv, m.)

Dubbelskrivning av långa konsonanter

1. Lång konsonant dubbelskrivs mellan vokaler i slutet av ord

gubbe, rädd, måffar, dukke, summar, uppe, mårres, ett –
Undantag: m-ljudet enkelskrivs i ordslut (ej vid bortfall av slutvokal):
kum (kom! imperativ), **kåm** (kom, imperfekt), men **kumm'** (komma, infinitiv).
n-ljudet enkelskrivs i ordslut i en del vanliga ord som i svenskan
Ex: man, kan

2. Lång konsonant före annan konsonant enkelskrivs om båda hör till ordets stam

kant men **vattn** (eg. vatten men vokalen e har bortfallit)
Undantag: lång konsonant dubbelskrivs före l, n, r och s: **krasslur**, **ohygglit**, **räkkne**, **tåpps**.

3. Konsonanter i böjda och avledda ord stavas som grundformen

annlunde (av annor-), men **sägd** (av säge)

4. Vid sammansättning används de enkla ordens stavningssätt

kvinnfålk, manfålk, hånntisslar, inpeisken

5. Assimilerade konsonanter skrivs som de låter

gass- (gards-), **kånn** (korn), **Las** (Lars)

Förtydligande av svårtydda ställen i texten

,

Vid bortfall av vokaler och konsonanter behövs oftast ingen markering. Apostrof kan sättas ut, men endast då förtydligande krävs.

*Ex: **dann'n** (den andre) men **ansn** (andra gången), **sun'n** (sonen) men **båtn** (båten), **för' mein dagar** (före mina dagar) men **feir kalar** (fyra karlar)*

vid h-bortfall (mest i äldre språk):

Ex: 'age (hage), *'ul* (hål), *'und* (hund), *'ägg* (hägg)

vid r-bortfall om man känner att det behövs:

*Ex: **Va ha ha' växe** (Vad hon har växt)*

,

Då vokaländelse följer på vokal

*Ex: **a'i** (ån), **bro'i** (bron), **e'i** (tackan), **gräu'u** (gruvan, spisen), **stäu'u** (stugan), **bla'ar** (blå, m.)*

,

Sammandragningar av ord

*Ex: **har'n** (har han) men **harn** (haren)*

Sammanställt 2006-08-25 av Bosse Carlgren, bosse@gotlandica.se, 0498-21 11 82

Några nystavade texter från häftet "Leit mair gutamål"

”Fran skrivartävlinggi 2007”, utgiven i augusti 2008

Pa tal um kärlaik – Fäi-Jakåpräise 2007, första pris

Britta Pehrsson, Slite (f. Alva)

Källinggi sat me pinnu i handi u grundede. Ha hadd tänkt si ti skrive någe um kärlaik, men ha tykknt int att de gikk någ veidare bra. De finns för mangg sårtar för ti kunne klare av de, u ha kund int riktut bistämme si för vikken sårt ha skudd väle. Ynggar fålk har trolien bäre en aindeste sårt ei tankar; den sårtu sum håirar ihop me erotiken. Men ha, sum jär a gammel källingg sum nå sitar u tänkar pa dei, ha ser att de finns mangg otalie sårtar. U vikk-en sårt skudd ha da väle, um ha nå skudd ta si för’ me ti skrive neir seine funderinggar um någe så stäurt u viktut?

All sårtar bihöivs jo, u int nukk me dei, de bihöivs mike av dum ú. De var va ha tykkte. Mänskar bihöivar dum sum motviktat till allt gale sum händar ei iss dagar. Finns de mike sum int jär bra för fålk – u de verkar vare så nåförteidn – så jär de nöidut me mike sum jär tvärtum, bra för fålk. Annas, tänkt källinggi, wait ja int alls va de kummar ti ta vägen me alltihop. Sen kan de nukk hände att en dail jambrar si föräutn ti ha orsak till de, men de var int dei ha hadd ei tankar just nå.

De var allt sum kan kalles kärlaik sum ha skudd fundere pa. Mangg sårtar finns de. Vör har kärlaiken till bani u banbani, till haim-sokni, till aigne treigardn, till alle goe vännar en kan ha täurn ti ha, till far u mor, söistar u bror, till arbete u uppgiftar av alle upptänklie slag, till djaur u natäur u mik annet. U till kaln me stäurt K, sum vör allihop fleites teitare u teitare ihop me, bäre vör gir uss själve teidn till de, u fyst u främst kärlaiken till själve leive, de förskräcklie u undarbare. Alltihop ihop gir na en sårts mainingg me ti live, så tänkt källinggi da ha nå slo si neir u pa allvar skudd tänke ettar va kärlaiken igäntlien hadd hatt för bitöidelse i de aigne leive u int nukk me dei, va han kund bitöide för andre mänskar. All

känslar ei den vägen tykknt ha var väl så viktue sum den stäure, himlastårmande kär-laiken, di var leik nödvändue, u ha vidd nukk säge att di gärde leive roluare u viktue. Um ha tänkt ettar så kändes de pa dei veise, u så var de kansk för andre ú?

Så tänkt ha leite pa iss stäure passjon’n sum drabbar en dail mänskar. De jär nukk rotut mest de varar, men bräukar kuste för mike för daim sum livar ihop me dum. Ha hadd eiblant a känse av att de åfte bleir bani sum kummar ei kläm. Men han hadd finnes ei all teidar u skudd finnes ei framteidn ú, u mangg feine romanar hadd blitt skrivne um’n. Men en skall för allt ei världn int tro att den vanlie, stadue kärlaiken jär någen tebjaudningg han heldar – sum Mao sägd um revolution’n – han kan vare väl så arbetsammar, krånggluar u raintav sargliar, de var va ha tykkte. De biror mik pa um en har täurn me si ellar inte. De fordres tulmod u ansvar u känse för de sum jär rotut u ha visst int allt, u de skall tvungget finnes ei bägg täu – de jär väl sånt sum jär själv kär-laiken? Att di känner u använder sleik känslar för varandre u ihop me varandre?

Pa de veise sat ha nå me pinnu i näven u försöikt ti raide äut va ha igäntlien tänkte u tykkte um kärlaikar av alle oleike slag. Ha tykknt alltihop kund kalles för kärlaik. Så fort en bröided si um annu mänske så var de en sårts kärlaik, de var så ha tänkte. U de jär sär-skilt viktut att vör bröidar uss um bani u unggdomar, de kan gå rakt gale för dum annas. Ti uppmuntre dum u löides pa dum, hjälp dum föräutn ti skämme bårt dum, ja hault enkelt gäre de vör kan för att di int skall kumme in pa gal spur, de hadd källinggi för si att de var nästn de viktueaste. Di kummar int till u takke uss för de, ettarsum di int kummar

ti bigreipe va vör har gärt förrn langt sainare, men en skall int prate um bilöininggar da en pratar um kärlaik. Kärlaik jär sånt en dailar me si av för-äutn ti ha någon tanke pa någu bilöiningg. Vill vör ha bitalt da handlar de um affärar, int um kärlaik.

Men um de nå jär frågu um a mänske en skall live nästn haile leive ihop me, måst int alltihop da gynne me att en välar noge u årdentlit? De skall väl int ga hafsut u slarvut till? U dei i sin täur hänggar ihop me att en själv vait va en jär för en figur. De jär int så leit ti vite dei da en jär ungg u lali nöi pa jardi, u förrestn finns de så mike i uss mänskar, de hadd ha tykkt si märke i de aigne leive. Vör jär int så leite ti första si pa, int ains för uss själve, u sammu gar de nukk för andre um di försöikar, de trod ha.

Men, tänkt källinggi, ja glåimar bårt att ja sitar u skrivar pa täutäusntale, u er far glåime bårt allt va ja försöikar fa er ti tro um den bisvärlic kånstn ti väle livskamrat. De gällar int länngar, seir de äut sum. Int bihöivar er vare særskilt noge me ti väle varken särkar ellar töisar; er tänkar jo int ga u dräge pa daim hail leive? Nai, umväxlingg skall de vare, u hastut skall de ga. Snart nukk jär de någ sum jär gröinare pa d'ann seidu stakete. Allt av de slage skåitar var u ain själv ettar bäste för-måge u förstand. Men de kan blei till mik hindars för fålk ei närhaiti, de känns int alltut så bra. Andres leiv kan ta en vändningg sum di int riktut hadd räkkne me. Fast di sum drabbes av iss förundarlic bacilln, ellar va de nå i själv verke jär för någe, di jär väl för de meste reit nåigde u glade, de hadd ha nukk för' si. U täur jär väl dei.

Själv vidd ha kanhände helst ha hatt Sörgardn kvar: var u ain arbetar di me sitt u ingen kärlaik krångglar till de för fålk. Fast kärlaiken fanns jo där ú, pa sin reite plass u föräutn att någon pratede um han. Han var självklarar. U de kund han vare ettarsum de int var frågu

um någu verklihait ei dei boke. Ha var a sage, ett pahitt hailt enkelt. Äut ei de verklie leive jär de pa ett hailt ann veis. Kärlaiken kan sla till da en minst väntar si de, u pa rakt galn plass u teid. Han bidar ingen um lug, han kummar da han kummar. Sleik sakar jär de mangge sum far ta tak ei u klare äut. Visst hadd ha själv seit slikkt mangg ganggar? Så nukk kan kärlaiken vare bisvärliar ti handskes me, men han jär till mike gläde ú. Han leitar pa i leive, u ha skudd jo int ha vitt vare han föräutn.

Fast själv kånnar ha si int färdu ti singge kärlaikens låv, u ha gynnar ti undre pa vahaur de kan kumme si. Helst hadd ha vitt gat in ei a rängg u grate, ainsummi u för si själv. Var de för att ha hadd fat för leite kärlaik ei leive u visste att nå var de försaint? Hadd ha int för stäure fordringar? Kansk hadd ha, i själ u hjärte, vänte si mair ei den vägen? Men de hadd aldri slumpe si så, u leik gutt var väl dei. Ingg annu mänske hadd bihöivt ändre pa någe för att ha hadd drabbets av kärlaik. Ha hadd slippe ti ga ettarat me någ ont samveite för dei. Men far någu mänske nåksins nukk av kärlaik? Vill vör int allihop ha mair, helst för-äutn ti bitale va de kustar? De var va ha gytt fråge si själv.

Men de var igäntlien bäre en aindeste sak ha ännu kund ynske si, de visst ha jo, fast ha visst ú att ha aldri skudd fa vare me um någ slikkt mair, u de var ti fa löides till iss årdi ansn:

- Däu var de bäst töisi ja kund ha fat. Tänk va mike vör har vart me um, u alltut har däu finnes där. Ja jär så gladar för di!

Men sjaukdomen slo till, u sjaukdom hindrar. De bleir aldri sägt si igänn. Ha far aldri håire dei årdi mair, de vait ha mik väl um. De har ha så klart för si sum aldri dei.

De jär kansk fördenskuld ha kånnar si sum ha vill ga in ei a rängg ellar kraupe in ei en skrubb u grate. Ainsummi u för si själv.

”Fran skrivartävlinggi 2008”, utgiven i augusti 2009

En arbetsdag pa Kupan pa Hemse – Fäi-Jakåpräise 2008, delat andra pris
Bojan Larsson, Klintehamn (f. Gammelgarn)

Vör gleidar fran Klinte straxt ettar nei'e
kartångar ei skuffen u väsku ei knei'e.
Ei väsku finns penningar u middesmat
u skuffen är fullar av sakar vör fat.

Framme i Hemse kaffi vör kokar
u hänggar upp kledar ei skåp u pa krokar.
Vör pratar a stund u vör gynnar sårtere
u släppar in kundar sum gynnar rumstere.

”Seist ja var inne da sag ja a kålle
ha var jo så bra, skudd ha tat na min stålle
men de finns väl flair, de är bäre ti laite
här finns de jo kledar till magre u faite.

U int är de dör, nai de tykkar ja inte.
Va kummar I fran? Jasså, I är fran Klinte.
U här kummar ain sum ja int set pa längge
en gammel bikant sum ja tror är fran Vängge.”

Här finns de böikar um gamle pasjasar
um infödinggar sum har bain ginum nasar,
um syltningg u saftningg u haimkånservingg
um kreig u um kärlaik u greisars kastreringg.

Sen far vör gynne u plukk ei kartångar
här hittar vör natsärkar u pantalångar.
U byttar u kåppar me blåmrankar pa
u kledar så bra, till bad ståure u sma.

Här finns de byxar till gubbar me mage
men knappen är bårte, Birgitta far lage.
U här ett par byxar fast sprukkne i graini.
”Ja tror ja far sätt mi, de värkar ei baini.”

Här ei kartången finns myssar u hattar
men skörtu va dåli, ha far blei till mattar.
U se pa den häre, de var väl en snygg en
me vikk fram pa brauste u knappar ei ryggen.

De här var de värste ja set pa hail dagen
ett snöre ei rövi u lapp undar magen.
Ta pa si någ slikt, u ja tror nukkk de töidar
pa att en far blåskatarr u hämmaröidar.

Vör star där bei borde u gjånar u pratar
u int går de någe um någen är latar.
När vör låsar duri u haimat vör rullar
jär plånboki tomar, men skuffen är fullar.

